

увати переваги кооперативної поведінки, спеціалізації і професіоналізації господарської діяльності.

Список літератури:

1. Хайлброннер Р. Экономическая теория как универсальная наука. THESIS, 1993. Осень. Т.1. Вып.1. 2. Швери Р. Теория рационального выбора: универсальное средство или экономический империализм? // Вопросы экономики. 1997. № 7.

Надійшла до редколегії 12.01.99

О.П. Гетманець, канд. екон. наук

ПОДАТОК ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

В умовах ринкової економіки головним джерелом формування державної і комунальної власності виступають податки, збори та інші платежі в державний і місцевий бюджети. У відповідності зі ст.67 Конституції України кожний зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку та розмірах, визначених законом. У зв'язку з цим громадяни України щорічно подають у податкові інспекції за місцем проживання декларації про свій майновий стан і прибутки за минулий рік. Підкреслюючи положення про те, що податки і збори сплачуються у правоустановчому порядку, законодавець створив відповідну фіскальну систему і поточне законодавство, що постійно зазнає як кардинальних, так і косметичних змін.

Податки виникли і сформувалися як головне джерело прибутків скарбниці разом із розвитком держави. Головною функцією податкової системи держави завжди була фіскальна функція, що охороняється законом і підвищеними заходами. Ст.92 Конституції України встановлює, що українська держава винятково законами визначає податки, збори й обов'язкові платежі, формує податкову систему.

Відповідно до ст.2 Закону України «Про внесення змін у Закон України «Про систему оподаткування» під податком, збором (обов'язковим платежем) у бюджети та державні цільові фонди варто розуміти обов'язкові внески в бюджети відповідного рівня або державні цільові фонди, що вносять платники на умовах, зазначених у законах України [1]. У цьому визначенні акцент ставиться на обов'язковість платежу, але відсутні інші ознаки податку, немає розходжень між податком, збором і обов'язковим платежем, а головне, відсутній правовий аспект цієї категорії. Ці недоліки у визначенні мають вкрай негативні наслідки при формуванні прибутків скарбниці, визначенні відповідальності платників при порушенні податкового законодавства. Виникають спірні питання на стику фінансового, карного й адміністративного права. Крім того, податки в сучасній демократичній державі - головне джерело формування права державної власності на дохідну частину бюджету, а отже, мають і цивільно-правову сторону. Цілком

ігнорується приватне право (цивільне), що розглядає показані категорії як підставу виникнення права власності. Внаслідок цього губиться важливий цивілістичний підхід до регулювання даних правовідносин.

У Кримінальному кодексі України, у ст.148² указується, що розмір санкції за відхилення від сплати платежу залежить від розміру суми, прихованої з об'єкта оподаткування. Санкція буде різною, якщо враховувати недоїмку тільки за податком або ще збором та за обов'язковим платежем. Останні зміни у Кримінальному та Кримінально-процесуальному кодексах України встановлюють диференційовану відповідальність посадових осіб у залежності від суми недоїмки згідно з Законом України від 05.02.97р. «Про внесення змін та доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за внесення платежу. У цьому Законі, відповідно до диспозиції ст.148² КК України, відповідальність за злочини, скоєні до 26.02.97р., передбачена у випадках ухилення від сплати як податку, так і збору (обов'язкового платежу).

У фінансових санкціях розмір пені, штрафу також залежить від виду платежу. Так, у відповідності з п.7 ст.11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» [2, ст.6], фінансові санкції встановлюються у вигляді сплати недоїмки, пені, штрафу тільки за тими податками або платежами, за якими органи податкової служби потребують подачі податкових декларацій або розрахунків. У цьому нормативному акті також відсутній диференційований підхід до об'єкта платежу. Ці приклади в цілому характеризують двозначність і внутрішню неузгодженість податкових законів і потребують подальшої роботи над їх поліпшенням.

Існує безліч визначень податку в юридичній літературі. Податок як економічну категорію розглядають Н.І. Хомічева [3, с.23], О.І.Горбунова [4, с.36] Так, Н.І. Хомічева визначає податок як «обов'язковий» за юридичною формою індивідуальний безповоротний платіж. У даних визначеннях вказуються тільки окремі ознаки податків.

В умовах становлення податкового законодавства варто розглянути податок і як цивільно-правову категорію фінансового права. В сучасних умовах різноманітності й рівності усіх форм власності податковий механізм залежить від організаційно-правових форм діяльності суб'єкта оподаткування. Проте податок завжди виступає як частина грошової власності держави. Зміна власника при внесенні платежу має єдине значення - податок підлягає сплаті на користь держави споконвічно, встановити, як правильно порахувати й одержати його, - завдання законодавця. Цікавою, на наш погляд, здається можливість застосування в податковому законодавстві елементів цивільно-правового регулювання. Цивільно-правовий підхід до розгляду даної категорії дозволить поставити податковий механізм у залежність від форми господарювання юридичних і фізичних осіб. Сплата податків - один із головних аспектів підприємницької діяльності. Остання,

в свою чергу, визначається опорною цивільно-правовою категорією, що підкреслюється в ст.1 проекту ЦК України.

У ст. 24 проекту нового ЦК передбачені підстави виникнення права власності, але упущений такий важливий аспект формування державної власності як податки, збори та інші обов'язкові платежі. Вони поставлені поза рамками легального джерела виникнення права власності у самій державі та органів місцевого самоврядування. Тому виникає питання про недоліки цього дуже важливого законопроекту. Принаймні, на наш погляд, держава повинна максимально врахувати всі можливі правові, у тому числі приватного характеру, способи виникнення права власності. Це лише додасть повноти, легальності і завершеності системі підстав виникнення права власності. І від цього ЦК тільки виграє.

Проте лише держава в особі вищих органів державної влади має право встановлювати, змінювати або скасовувати податкові платежі. При цьому у податкових правовідносинах домінування права держави підкреслюється всією сумою ознак податку: нецільовий, безоплатний, безповоротний, безумовний платіж. Право Верховної Ради України підтверджувати податок є вираження згоди народу на його сплату, але це не означає автоматичне внесення платежу конкретною особою. У податковому праві діє презумпція винності платника, що закріплює обов'язки платника в оподатковуванні, і така, що підтверджує законне право держави одержати свій прибуток. Але податки, система оподаткування належать до публічного права, вони формуються як державна власність і повинні легалізуватися в цивільному кодексі. У іншому випадку зникне підстава для формування джерел державних витрат, і вони не забезпечать у необхідному обсязі виконання державою своїх функцій.

Список літератури:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування» від 18.02.97 // Голос України. 1997. 25 березня.
2. Закон України «Про державну податкову службу». ВВР. №15. 1994. Зі змінами ст.8, 9, 10, 11. ВВР. № 31. 1998
3. Финансовое право. Учебник / Под ред. Н.И. Хомичевой, М., 1995.
4. Финансовое право. Учебник / Под редакцией О.И. Горбуновой. М., 1996.

Надійшла до редколегії 13.09.99

О.П. Рябченко, канд. екон. наук.

ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Найважливішими складовими процесу демократичних перетворень в Україні є здійснення політико-правового реформування, зміна системи державного управління, трансформація економічних відносин, насамперед, відносин власності, які складають основу економіки. Пряму залежність радикальних інституціональних змін від реформування відносин власності,